

LEERBOEK: EXPEDITIE

TOOLS OM EEN EXPEDITIE GOED TE ORGANISEREN

TITEL PAGINA

Datum: 1 juni 2022

Informatie CCW

Gemeente: Westerveld
Email: info@collectiefcirculairwesterveld.nl
Website: <https://collectiefcirculairwesterveld.nl>

Informatie NICE

Email: info@wearenice.org
Website: www.wearenice.org
Adres: Gasgracht 3, 7941 KG Meppel

Auteurs

Auteurs: Laura Delhez & Sarah Trinks

Onderzoeken: Annelies Lely, Sabine Kroft, Joris Koopmans, Manon Kruidhof, Sarah Trinks

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	3
Introductie	1
1.1 Leeswijzer	2
1.2 Wat is CCW?	3
1.3 Strategische niche management	6
2 . Voor de expeditie	8
2.1 Vergezichten van een gebied in kaart brengen	9
2.1.1 Vergezichten van Westerveld	9
2.1.2 Aanbevelingen	10
2.2 Interne en externe analyse	12
2.2.1 Interne analyse	12
2.2.3 Externe analyse	14
2.3 Integrale analyse	16
3.2 Samenstellen Expeditie Team	17
3 . Tijdens de expeditie	19
3.1 Selectie procedure	20
3.1.1 Wervingsstrategie en selectieproces	20
3.1.2 Grondstoffen kanskaart	22
3.1.3 Eigenschappen deelnemers	25
3.1.4 Strength Finders	25
3.1.5 Competentie profiel change agent Circulaire Economie	26
3.2 Interdisciplinaire samenwerking	29
3.3.1 Criteria interdisciplinaire samenwerking	30
3.3.2 Belemmeringen voor interdisciplinaire samenwerking	30
3.3 Monitoren expeditie	31
3.3.1 Stap 1: Vetrekpunt	31
3.3.2 Stap 2: Uitnodiging	31
3.3.3 Stap 3: Welke monitoringstrategie kunt u kiezen	32
3.3.4 Stap 4: Opbouw monitor vragen	32
3.3.5 Stap 5: Terugkoppeling	33
3.4 Lab sessie	33
4 Na de expeditie	35
4.1 Doorgaan naar <i>START of GROEI</i>	35
4.2 De groep samenhouden	35
4.3 Evaluatie sessie	35
4.4 Vervolg onderzoeken	35

Bronnenlijst..... 36
5. Bijlage..... 37

Introductie

In Nederland loopt vanaf 2016 het Rijksbrede programma Circulaire Economie, met als doel een volledig circulair Nederland in 2050 (Rijksoverheid, 2016).

Het leerboek is een boek die bij uitstek geschikt is voor het organiseren van een transitie expeditie. Met dit leerboek, bent u klaar om een transitie expeditie van het begin tot einde ondernemen. Het leerboek is voor iedereen toegankelijk en het maakt daarom niet uit welke rol u in de expeditie speelt. Dit leerboek zal de opgedane lessen, tools en inzichten vanaf het begin van de expeditie bevatten.

In samenwerking met NICE-stagairs en met behulp van NICE, CCW en de deelnemers van de eerste transitie expeditie is dit leerboek tot stand gekomen. In dit leerboek vindt u een samenvatting van de onderzoeken van de stagairs, de geleerde lessen van de expeditie en tips over hoe een transitie expeditie het beste georganiseerd kan worden. Het biedt kennis en inspiratie voor aankomende transitieteams, die samen de transitie aangaan naar een circulaire economie. Daarnaast biedt het ook handvaten voor participatietrajecten in andere gemeenten.

1.1 Leeswijzer

Voor een geslaagde expeditie is het belangrijk dat verschillende fasen worden gepland. Deze fasen zijn afhankelijk van het doel, de deelnemers en het belang van de expeditie. Dit leerboek is gemaakt door geleerde lessen van de expeditie van Collectief Circulair Westerveld. Binnen de expeditie zijn er drie uitgangspunten: *idee*, *start* en *groei*. Dit leerboek is specifiek gericht op "*idee*" omdat NICE werkt bij deze uitgangspunt. In deze leerboek vindt u 3 punten: "Voor de expeditie"- "Tijdens de expeditie"- "Na de expeditie".

- *Voor de expeditie*

Dit deel gaat over de interne, externe en integrale analyse. Het helpt om de gebied goed te analyseren en dus om verder met het project gaan. Het betreft de gebied en ook de partners die de expeditie organiseren. Het is meer theoretische tips.

- *Tijdens de expeditie*

Dit deel gaat over de samenwerking tussen de deelnemers, de Grondstoffen kansenkaart en over de criteria 's van een labsessie. De expeditie is al georganiseerd en hier vind je tips om ervoor te zorgen dat het goed gaat.

- *Na de expeditie*

Dit deel gaat over de geleerde lessen van de expeditie: evaluatie, monitoring, checklist en geleerde lessen.

Figuur 1: Schema van de 3 fasen van projecten. (Sabine Kroft,2022)

1.2 Wat is CCW?

Regio deal Zwolle is een investering programma bestaande uit 19 projecten. Circulair produceren en consumeren in Westerveld is een van de 19 projecten van regio deal Zwolle. Het doel van dit project is economische structuurversterking door duurzaam groeien en circulair ondernemen van het MKB. Om dit te bereiken organiseert CCW een expeditie.

Het doel van de expeditie is leren, verkennen, ontdekken en realiseren. Daarom worden er bewust vooraf geen concrete projectresultaten gedefinieerd. Simpelweg omdat het nog niet kan. Bij deze transitie expeditie worden ambtenaren van de gemeente Westerveld in contact gebracht met regionale ondernemers en gemotiveerde burgers. Inwoners van Westerveld en regionale ondernemers krijgen de kans om mee te doen aan een wedstrijd voor de beste innovatieve ideeën binnen de gemeente. Uit alle inzendingen worden de beste ideeën gekozen om verder uit te werken. Deze initiatieven worden ontwikkeld in interdisciplinaire teams bestaande uit ambtenaren, regionale ondernemers en inwoners van Westerveld.

Inwoners, (startende) ondernemers en ambtenaren in Westerveld worden uitgedaagd om hun circulaire verbeelding in te dienen. Iedere inwoner of ondernemer in Westerveld is vrij om mee te doen aan de wedstrijd. De deelnemers moeten met een circulair initiatief komen dat zich richt op circulaire productie en consumptie in Westerveld. Een initiatief dat perspectief biedt op het helpen oplossen van complexe vraagstukken over voedsel, bouw of reststromen, zoals voedselverspilling, grondstoffen schaarste en verlies van biodiversiteit.

Voor dit project is het Collectief Circulair Westerveld (hierna: Collectief) in het leven geroepen. Dit Collectief bestaat uit de partners:

Figuur 2: CCW Partners (Sabine Kroft, 2022)

Versnellingshoeve 't Kiemt

Versnellingshoeve 't Kiemt biedt kennis, circulair ondernemen advies en een breed netwerk, volledig afgestemd op de zakelijke behoefte. Denk aan het vinden van middelen, een samenwerkingspartner of financiering om uw product te ontwikkelen en op de markt te brengen. Deze organisatie is opgericht door twee Circulaire Versnellers, met een adviserende rol in de CE.

Contactpersoon: Eva Flendrie, Wiebe Lamsma – Circulaire versneller

Regionale Coöperatie Zuidwest Drenthe (GCZWD)

In oktober 2015 is de Regionale Coöperatie Zuidwest Drenthe opgericht. Het is het resultaat van een lokaal burgerinitiatief voor de aanleg van glasvezel in de gemeente De Wolden. De coöperatie wil de regionale economie en duurzame leefbaarheid in de regio versterken. Zij zijn een objectieve, onafhankelijke netwerkorganisatie die innovatieve ontwikkelingen initieert en aanjaagt. Dit doen zij door regionale partners uit onderwijs, overheid, omwonenden en bedrijfsleven te verbinden en door actief te investeren in de ontwikkeling van regionaal relevante thema's.

Contactpersoon: Jacob Heitman, Jan van Goor

Gemeente Westerveld

De gemeente Westerveld is niet alleen een prachtige gemeente waar groene essen, groene dorpen en nationale parken het karakter bepalen. De gemeente is met haar inwoners en ondernemers een actieve en waardevolle partner bij het realiseren van een CE.

Contactpersoon: Rianne Schuinder

Noordelijk Innovatie Platform Circulaire Economie (NICE)

NICE is opgericht om de overgang van een lineaire naar een CE te helpen versnellen. Dit is een initiatief van 18 organisaties van ondernemers, onderwijs, onderzoek, overheden en milieu. NICE wil bijdragen aan de groei van het innovatievermogen voor een CE in Noord-Nederland door jong talent op te nemen. Dit doen ze door bedrijven, overheden en initiatiefnemers uit het Noorden een plek te bieden om potentiële businesscases te delen met junior medewerkers van NICE. Op onze innovatiewerkplekken worden studenten van verschillende opleidingen, van MBO tot WO, opgeleid tot young circular professionals.

Contactpersoon: Alex van Oost

Andere medewerkers van Expeditie Circulaire Westerveld:

- Annelies Lely – de Transitmaker
- Margo Verhagen – in Circulaire Kringen

CEPRO

Stichting CEPRO staat voor Cultureel Erfgoed en Participatieve Ruimtelijke Ontwikkeling. De stichting is de samenwerkingspartner voor de Buitengewone Leerstoel in oprichting, met onder meer Wageningen University & Research, de gemeente Westerveld, de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, de ErfgoedDeal.

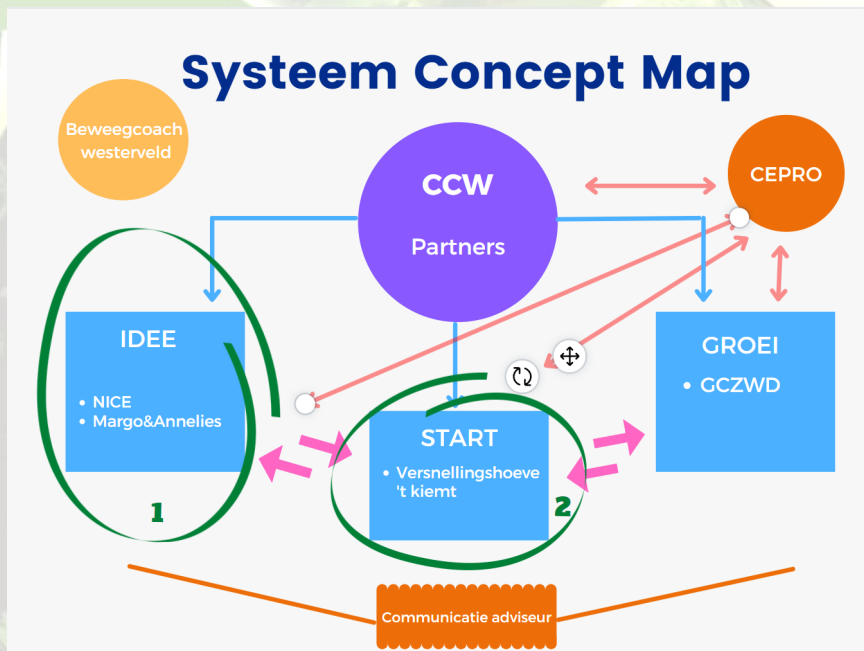
De stichting ondersteunt en faciliteert de bijzondere leerstoel die wordt ingesteld bij het behalen van de doelen. Kortom, ze onderzoeken welke kennis, waarden en inrichting van ons cultuurlandschap ingezet kunnen worden voor een duurzame toekomst.

Contactpersoon: Elyze Storms, Bertus Benning

Bewegingscoach Westerveld

Bewegingscoach Westerveld zet zich in om een gezonde levensstijl voor alle inwoners te stimuleren. Een gezonde levensstijl heeft veel met voeding te maken en daardoor is bewegingscoach Westerveld in contact gekomen met CCW. Bij circulair produceren en consumeren zijn voedselactiviteiten namelijk ook belangrijk.

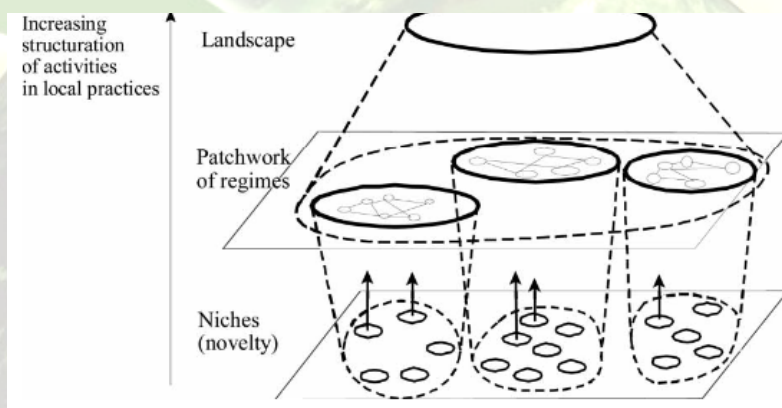
Contactpersoon: Tim Janssen

Figuur 3: Structuur van CCW (Laura Delhez, 2022)

1.3 Strategische niche management

Het leerboek is gebaseerd op de principes van het strategisch niche management. Strategisch niche management is vooral een analyse instrument om innovatietrajecten te kunnen beoordelen. (Sengers, Wieczorek & Raven, 2009). Een overzicht van hoe strategisch niche management eruitziet kunt u zien in figuur 4.

Figuur 4 : Strategic Niche (Schot & Geels, 2008)

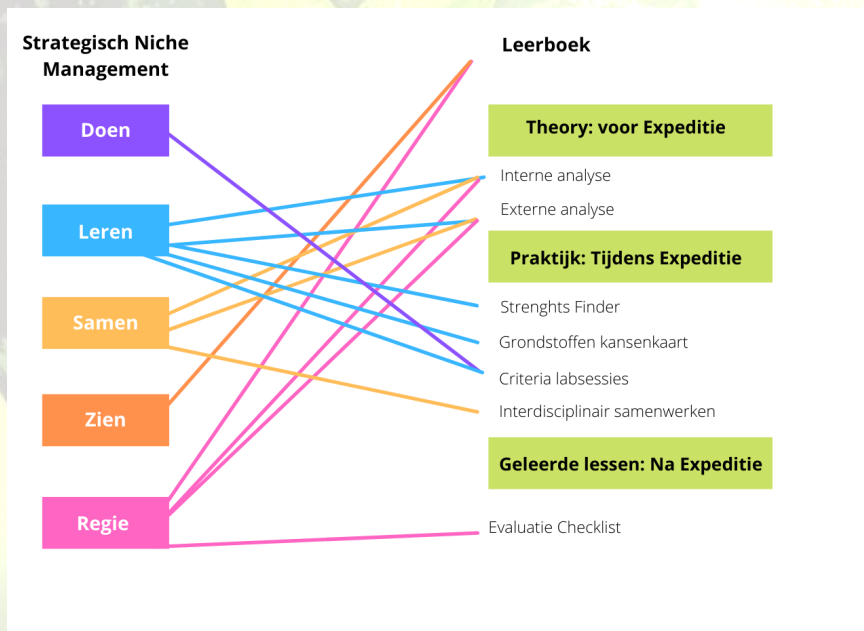
Het strategisch niche management bestaat uit drie lagen:

- *Landschap*: Hier vinden autonome processen plaats waar weinig invloed op uitgeoefend kan worden.
- *Regime*: Dit zijn maatschappelijke organisaties. Hier vallen de overheden ook onder.
- *Niche*: Dit zijn een samenstel van projecten die als doel hebben om het regime te beïnvloeden en daar helpen om kantelpunten te beïnvloeden. Dit kan gedaan worden met onder andere nieuwe kennis en het organiseren van nieuwe vormen van vraag en aanbod.

CCW en NICE opereren op het niche level. Dit is een plek waar innovaties plaats kunnen vinden zonder blootgesteld te worden aan de druk van het regime, maar dus het regime wel kunnen beïnvloeden. (Sengers, Wieczorek & Raven, 2018). CCW en NICE gebruiken het strategisch niche management om de expeditie doorlopend te kunnen analyseren op wat de impact van de handelingen zijn en waar bijstelling nodig is van het proces. Op deze manier wordt er geanticipeerd op de onvoorspelbaarheid die deel is van innovatietrajecten zoals het organiseren van een expeditie en creëren ze impact vanuit een multi-level aanpak. Er wordt integraal ingezet op vier hoofdactiviteiten en deze wordt aangevuld met de benodigde regie op het totaalprogramma:

- DOEN | uitvoeren pilotprojecten van idee naar initiatief (innovatietraject aanjagen door te doen)
- LEREN | regisseren van de kennis- en capaciteitsontwikkeling (kennis beschikbaar maken)
- SAMEN | organisatie van actoren en netwerken (de beweging duurzaam doorontwikkelen)
- ZIEN | doorontwikkeling visie en verwachtingen (inbedding in beleid, en wet- & regelgeving)
- REGIE | governance van de transitie-expeditie (managen, ondersteunen en borgen)

In dit leerboek staan deze vijf thema's centraal en deze thema's zijn dan ook een terugkerend onderdeel in dit leerboek. Het is belangrijk om te realiseren dat dit leerboek zorgt voor regie en visie. Echter, komen alle vijf de thema's van het strategisch niche management terug in de hoofdstukken. Het is belangrijk om te beseffen dat een hoofdstuk van het strategisch niche management meerde thema's kan aanduiden. In figuur 5 vindt u een overzicht met welke thema's in welke hoofdstukken terugkomen in het leerboek.

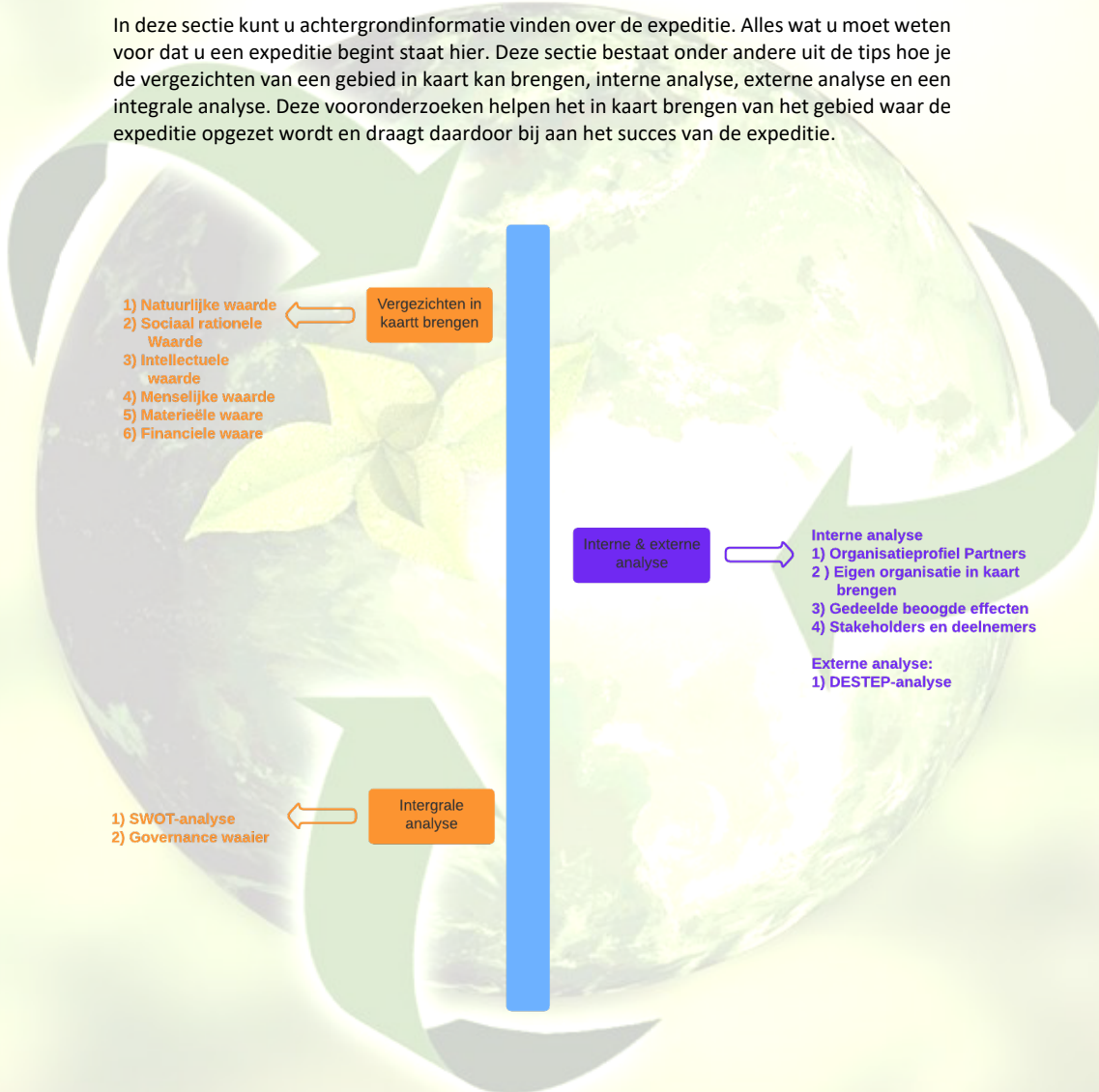
Figuur 5: SNM in het leerboek (Sarah Trinks, 2022)

2. Voor de expeditie

Met opmerkingen [ST(1)]: Overgangen tussen de hoofdstukken beter schrijven

Op eind van elk hoofdstuk terug refereren naar het SNM

In deze sectie kunt u achtergrondinformatie vinden over de expeditie. Alles wat u moet weten voor dat u een expeditie begint staat hier. Deze sectie bestaat onder andere uit de tips hoe je de vergezichten van een gebied in kaart kan brengen, interne analyse, externe analyse en een integrale analyse. Deze vooronderzoeken helpen het in kaart brengen van het gebied waar de expeditie opgezet wordt en draagt daardoor bij aan het succes van de expeditie.

2.1 Vergezichten van een gebied in kaart brengen

Het Six Capital Model van de International Integrated Reporting Council kan gebruikt worden om een inventarisatie van een gebied te doen. Dit model is er om aan de hand van meerdere waarden, zowel kwantitatieve als kwalitatieve informatie te verschaffen. Het model onderscheidt zes waarden: natuurlijk, materieel, intellectueel, menselijk, sociaal relationeel en financieel. Uiteindelijk kan met dit model zowel de uitkomst als het effect van die uitkomst in kaart gebracht worden, wat de basis is voor weloverwogen beslissingen met als doel meervoudige waarde creatie.

Figuur 6: Het 6 capitals Model (Hogeschool Arnhem en Nijmegen, 2020)

2.1.1 Vergezichten van Westerveld

Om de gemeente Westerveld te analyseren is het Six Capital Model gebruikt. Dit helpt om weloverwogen beslissingen te maken om meervoudige waardecreatie te realiseren in de gemeente. Per waarde uit het Six Capital model zijn kort de thema's weergegeven die in kaart zijn gebracht voor de gemeente Westerveld. Dit kan andere gemeentes en organisaties helpen om inzicht te krijgen naar welke onderwerpen gekeken kan worden om de waardes van een gebied in kaart te brengen. Voor een volledig overzicht van de omschrijving van de vergezichten van Westerveld verwijs ik u naar het rapport Vergezichten van Westerveld 2021 geschreven door Annelies Lely.

Natuurlijke waarde:

Om de natuurlijke waarde van Westerveld in kaart te brengen is gekeken naar de energie in de gemeente Westerveld. De thema's die in kaart zijn gebracht zijn: Turf, hernieuwbare energie, aardgas, waterinjectie en biogas. Verder is er gekeken naar botanie waarin gekeken is naar de volgende thema's: hout, bermgras en vruchtbomen. Als laatste is er gekeken naar de bodem met betrekking tot het thema zand en water.

Sociaal relationele waarde:

Om de sociale relationele waarde van Westerveld in kaart te brengen is er gekeken naar interne relaties en externe relaties. Om de interne relatie in kaart te brengen is er gekeken naar de inwoners van Westerveld, de natuur, de ondernemers, gebouwd erfgoed, zorg en onderwijs. Bij de externe relaties is gekeken naar gebouwd erfgoed, natuur, fossiele brandstoffen, ondernemen, innovatie, en regio.

Intellectuele waarde:

Om de intellectuele waarde van Westerveld in kaart te brengen is er gekeken naar de koloniën van weldadigheid, Gebiedscoöperatie Zuidwest Drenthe en Astron.

Menselijke waarde:

Om de menselijke waarde van Westerveld in kaart te brengen is er gekeken naar de fysieke gezondheid, mentale gezondheid, huiselijk geweld, leefbaar meter, leeftijdsinclusie, culturele inclusie, vrouwenparticipatie, gender en gemeente Westerveld als organisatie.

Materiële waarde:

Om de Materiële waarde van Westerveld in kaart te brengen is er gekeken naar gebouwen. Thema's die hier onder vallen zijn functies en koloniewoningen. Verder is er gekeken naar grote installaties, zoals de radiotelescoop in Dwingeloo, rioolwaterzuiveringsinstallatie en hernieuwbare energie. Als laatste is er gekeken naar infrastructuur, zoals auto's, fietsen en openbaar vervoer.

Financiële waarde:

Om de financiële waarde van Westerveld in kaart te brengen is er gekeken naar de jaarrekeninggemeente Westerveld. Hieronder valt het gemeentefonds, lokale heffingen, coronapandemie, risico's derden, kerngetallen over jaar 2019, belastingcapaciteit en financiële stresstest. Verder is er gekeken naar het bruto binnenlands product en ondernemingen waaronder de agrarische sector en de horeca. Ook is er gekeken naar Particuliere huishoudens. Thema's die hieronder vallen zijn armoede, woningwaarde en vermogen. Als laatste is er nog gekeken naar de regio.

2.1.2 Aanbevelingen

Uit de analyse van het Six Capital Model is naar voren gekomen dat er drie aanbevelingen zijn die bijdragen aan een circulaire toekomst en die op een laagdrempelige manier verder in de gemeente Westerveld ontdekt kunnen worden. Deze drie aanbevelingen zijn:

- *Genderinclusie:* Westerveld wordt niet aangemerkt als regenbooggemeente. Deze menselijke waarde heeft invloed op de sociaal rationele waarde, ontwikkelingen voor leefbaarheid en heeft een financieel component, omdat relatief veel transgender mensen afhankelijk zijn van een uitkering. Het bespreekbaar maken van transgender binnen de gemeenschap kan positieve effecten hebben op deze waarden en kan bijdragen aan het verminderen van negatieve reacties.
- *Carpool of deelautoproject:* In Drenthe worden de meeste kilometers afgelegd met de auto. Dit heeft invloed op de natuurlijke waarde vanwege de grondstoffen

en uitstootgassen en vanwege het hoge cijfer dodelijke ongevallen ook op de menselijke waarde.

- *Tiny living*: Vanwege de hoge huizenprijzen en beperkte nieuwbouwaanbod is Westerveld geen vanzelfsprekende keuze als vestigingsplaats voor jongvolwassenen en jonge gezinnen. Dit heeft grote invloed op de intellectuele waarde en de sociaal-relatieve waarde. Om op korte termijn jonge mensen aan te trekken is een haalbaarheidsstudie naar tiny living het onderzoeken waard. Kleinschalige woonvoorziening, gebouwd met lokaal geproduceerd hout kan voor een positieve demografische ontwikkeling op korte termijn zorgen.

2.2 Interne en externe analyse

In dit hoofdstuk kunt u de interne en externe analyse vinden die gedaan is voor deze expeditie. Dit helpt om de prioriteiten voor de expeditie te bepalen en om afgewogen keuzes te kunnen maken tijdens het organiseren van de expeditie. De volgende vragen kunt u stellen die u kunnen helpen om prioriteiten en afgewogen keuzes te maken voor de expeditie die u organiseert:

1. Wat zijn de organisatieprofielen van de partners in CCW?
2. Welk gedeeld effect beoogt de organisatie met haar activiteiten?
3. Wat zijn relevante stakeholders?
4. Hoe wil CCW naar de stakeholders betrekken?
5. Wat is de behoefte van de stakeholders van een samenwerkingsverband als CCW?
6. Welke externe factoren hebben invloed op de circulaire transitie binnen de gemeente?
7. De vragen geven inzicht in het vergoten van toekomstwaarde voor de in-en externe stakeholders van een expeditie. De vragen zijn nu geformuleerd met CCW, maar u kunt deze term vervangen door uw eigen organisatie die de expeditie organiseert. Gestructureerde interviews, half gestructureerde interviews en workshops kunnen u helpen om de toekomstwaarde te vinden.

2.2.1 Interne analyse

Het is als eerste belangrijk om een interne analyse uit te voeren. Hiervoor is gekeken naar de organisatieprofielen, CCW, de gedeelde beoogde effecten en de stakeholders en deelnemers.

Met opmerkingen [ST(2)]: Staan de beoogde effecten in de regiodeal

Organisatieprofielen

Het is belangrijk om de organisatie profielen van uw partners in kaart te brengen. Zoals eerder beschreven bestaat CCW uit de partners Gebieds Coöperatie Zuidwest Drenthe, gemeente Westerveld, NICE, Cepro, versnellingshoeve 't Kiemt en bewegingscoach Westerveld. Dit zijn verschillende organisaties met verschillende vaardigheden. Voor de organisaties van CCW kunt u deze analyse vinden in het onderzoek Collectief op Koers in Westerveld geschreven bij Annelies Lely in hoofdstuk 4.1 organisatieprofielen.

Collectief Circulair Westerveld

Het is ook belangrijk om uw eigen organisatie in kaart te brengen. Daarom is voor de interne analyse ook het Collectief Circulair Westerveld in kaart gebracht. U kunt deze analyse vinden in het onderzoek Collectief op Koers in Westerveld geschreven bij Annelies Lely in hoofdstuk 4.2 Collectief Circulair Westerveld.

Gedeelde beoogde effecten

Uit de vorige 2 analyses kan naar voren komen dat de samenwerkende partijen elk een verschillend profiel hebben met andere doelen en een andere kijk op de toekomst. Om als collectief meerwaarde voor de omgeving en elkaar te kunnen creëren is daarom belangrijk om participatief onderzoek te verrichten met de collectiefpartners. Voor CCW is dit gedaan met een workshop. In de workshop stond de theorie omtrent Six Capitals centraal, om zo gedeelde beoogde effecten te formuleren. Het Collectief heeft voor alle waarden: financiële –

materiële –intellectuele –menselijk–sociaal-relatieveel –natuurlijk, beoogde effecten geformuleerd. De beoogde effecten die uit de workshop voor CCW kwamen zijn:

- Verbetering biodiversiteit-Verbetering bodemkwaliteit
- Ecologische voetafdruk is positief beïnvloed-Duurzame gebouwde leefomgeving in harmonie met cultuurhistorische waarden
- Versterking sociale cohesie
- Ketensamenwerking als een essentiële driver voor innovatie en economische groei is tot stand gebracht.
- Ondernemers en inwoners uit de regio voelen zich maatschappelijk betrokken, sluiten aan, leren van bij de lokale ontwikkelingen en werken samen met overheid en onderwijs aan hun eigen duurzame woon- werk- en leefomgeving.
- Andere plattelandsgemeenten en stedelijke gebieden nemen kennis van de opbrengsten uit de participatie met de samenleving.

Stakeholders & Participanten

Het betrekken van stakeholders is een belangrijk onderdeel van CCW. Daarom is er een tweede workshop georganiseerd over stakeholder participatie. Een belangrijke eerste uitkomst van de tweede workshop is dat er binnen het Collectief eenduidigheid is over de begrippen stakeholder en participant. Vastgesteld is dat een stakeholder iemand is die invloed ondervindt ván de activiteiten van het Collectief en een participant iemand die invloed uitoefent óp de activiteiten van het Collectief. Daarna is de workshop ingegaan op de rollen en mate van participatie van deze twee groepen.

Stakeholders: Er is een mindmap gemaakt van de stakeholders van CCW aan de hand van verschillende thema's binnen Westerveld. Dit geeft een solide basis voor inzicht in inhoudelijke stakeholders.

Participanten: Concreet zijn de participanten de deelnemers aan de verschillende trajecten die worden aangeboden vanuit CCW. Hiermee worden trajecten bedoeld zoals de transitie expeditie en fysieke bijeenkomsten in de Vernellingshoeve.

Figuur 7: Mindmap stakeholders en participanten (Annelies Lely, 2021)

2.2.3 Externe analyse

Het is belangrijk om externe omgeving van de expeditie te analyseren. Dit kan gedaan worden aan de hand van een DESTEP-analyse en interviews met externe stakeholders. In een DESTEP-analyse worden de demografische, economische, sociaal-maatschappelijke, technologische, ecologische en politieke gegevens van een gebied in kaart gebracht. In dit hoofdstuk kunt u de categorieën vinden die CCW in kaart heeft gebracht voordat de transitie expeditie begon. Voor de volledige analyse van de in kaart gebrachte categorieën verwijst u naar het onderzoek Collectief op Koers in Westerveld geschreven bij Annelies Lely in hoofdstuk 5.

Demografisch

In deze stap worden de demografische ontwikkelingen van Nederland en het gebied waar de organisatie zich bevindt in kaart gebracht. De belangrijkste demografische ontwikkelingen in Nederland in de komende decennia zijn de groei van de bevolking en de vergrijzing. Verder kan er bijvoorbeeld gekeken worden naar samenstelling van huishoudens, opleidingsniveau en werk.

Economisch

In deze stap worden de economische ontwikkelingen van Nederland en het gebied waar de organisatie zich bevindt beschreven. Onderwerpen die voor CCW in kaart zijn gebracht zijn: het koekoeksjong, publieke uitgaven, flexwerkers, vraag naar arbeid, ondernemend Nederland, werkgelegenheid, circulaire economie en thuis werk. Voor CCW heeft dit geholpen om de economische kwetsbaarheid en knelpunten op de arbeidsmarkt bloot te leggen, maar ook het inzichtelijk maken van ontwikkelingen.

Sociaal-maatschappij

In Nederland zijn er veel sociaal-maatschappelijke ontwikkelingen die samenhangen met onze manier van leven, werk en omgaan met elkaar en de aarde. Deze ontwikkelingen worden in deze categorie in kaart gebracht. De volgende thema's zijn voor CCW in kaart gebracht: het nieuwe vormen van werken, ethiek, media, de burger aan zet, sociale onrust en intergenerationeel samenwerken

Technologisch

In deze stap worden de technologische aspecten van een gebied in kaart gebracht. De innovaties en ontwikkelingen op technologisch gebied volgen elkaar in rap tempo op. Technologie, innovatie en transitie worden vaak met elkaar in verband gebracht. Nieuwe technieken hebben voor vooruitgang gezorgd op veel gebieden, zoals onze energievoorziening en mobiliteit. Voor de CCW zijn de volgende thema's in kaart gebracht: democratisering, internet of things, big data en transities.

Ecologisch

De ecologische ontwikkeling hebben de meeste invloed op het voortbestaan van de mensheid en het gepercipieerde welzijnsniveau dat Nederland nu kent. De ecologische thema's die in kaart zijn gebracht zijn biodiversiteit, emissies, klimaat en grondstoffen.

Politiek

De politieke waarde zijn ook in kaart gebracht met de meeste focus op veranderingen op het wereldtoneel. Thema's die in kaart zijn gebracht zijn de wereldorde verandert, Europese verschuivingen en Nederland.

Stakeholderperspectieven

Er zijn ook interviews gehouden met stakeholders om de belangrijkste perspectieven voor CCW in kaart te brengen. Hier worden de uitkomsten van de ontwikkeling in relatie tot duurzaamheid, aanbevelingen richting CCW en de behoefte voor de betrokkenheid besproken. Veel van aanbevelingen zijn gericht op toerisme. De reden hiervoor is dat toerisme een belangrijke sector is in de gemeente Westerveld en daardoor ook een grote rol speelt.

Ontwikkelingen in relatie tot duurzaamheid/ circulaire economie

- Duurzaam toerisme is in opkomst, maar nu nog een nichemarkt. Vooral stellen met jonge kinderen en vitale ouderen bezoeken Drenthe. Met name de jonge gezinnen vinden duurzaamheid steeds belangrijker.
- Toeristen zijn bereid gemiddeld 5 procent meer te betalen voor een groene accommodatie, met name de Duitse toerist en de toerist uit de randstad.
- Smart mobility is belangrijk, zeker in Drenthe.
- De vraag naar back-to-basic, natuur zonder wifi, betekenisvolle vakanties nemen toe.
- Vanuit Drenthe Campings wordt er onderzoek gedaan naar de mate waarin Drentse recreatieondernemers willen (kunnen) verduurzamen.
- Mensen beseffen dat natuur belangrijk is voor de geestelijke en fysiek gezondheid. Van ego- naar ecosysteem denken.
- In Westerveld wordt gewerkt aan het verkorten van de ketens, bijvoorbeeld met lokaal hout. Drenthe is hier heel geschikt voor qua geografie, maar bestuurlijke durf ontbreekt soms.

Aanbevelingen richting CCW

- Wees bewust van de twee belangrijkste toeristische aantrekkingskracht van Westerveld: natuur en cultuur.
- Werk goed samen met andere partners en kijk welke initiatieven er al zijn. Wees een aanvulling op hetgeen er al bestaat en zorg ervoor dat initiatieven en dorpen geen concurrent van elkaar worden.
- Koppel abstracte begrippen als circulaire economie aan authenticiteit en de oerprovinciegedachte.
- Creëer binding met het gebied en de circulaire economie, maak het persoonlijk
- Voor voldoende binding, betrek het onderwijs goed bij de activiteiten vanuit het Collectief.
- Opereer vanuit de systeemgedachte en behoud, herstel en versterk de cultuurhistorische en de natuurlijke waarden.
- Werk aan het vertellen van het verhaal vanuit meerdere perspectieven.

Behoeftte betrokkenheid

- Samenwerken met de toeristische sector zou voor meerwaarde hebben wanneer de kernwaarden oerprovincie, authenticiteit, natuur en cultuur herkend worden.
- Promoten van de regio is een aantrekkelijk aanbod voor om samen te gaan werken met het Collectief.
- Samenwerking met ketenpartners betekent meerwaarde.

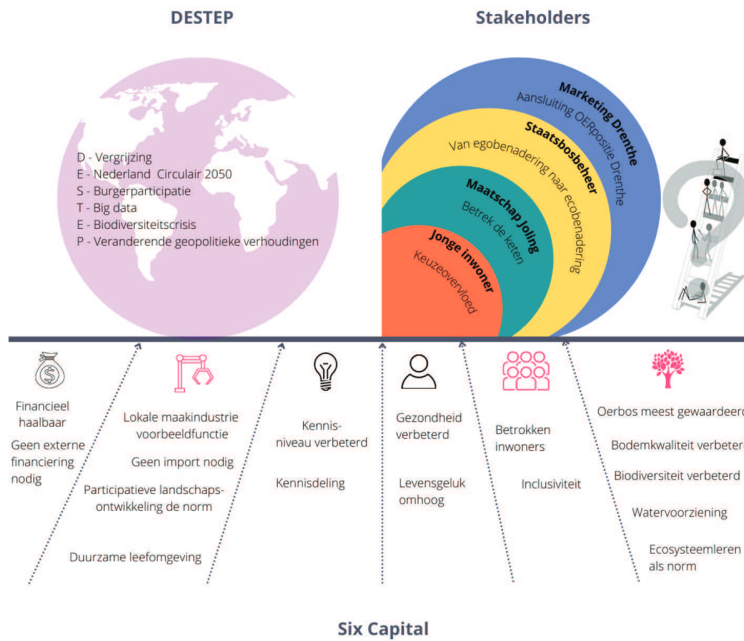
2.3 Integrale analyse

Een integrale analyse is een middel om een organisatie of onderneming in kaart te brengen. In dit hoofdstuk wordt de integrale analyse van CCW gegeven aan de hand van de verzamelde data voor de interne en de externe analyse. Deze data zijn verwerkt tot een SWOT-analyse en een governance-waaier, waarnaar de prioriteitstelling opgesteld kan worden. De SWOT-analyse kunt u vinden in figuur 8.

	Positief	Negatief
Intern	<ul style="list-style-type: none"> - Partners zijn intrinsiek gemotiveerd - Partners vullen elkaar goed aan wat betreft perspectief, expertise, netwerk en achtergrond - Financiën meerjarig gedekt - Grotendeels gedeelde waarden en beoogde effecten - Ambitieuus 	<ul style="list-style-type: none"> - Rol en taakverdeling niet helder voor alle partners - Vertrouwen nog onvoldoende - Diffuus traject met verschillende subtrajecten naast elkaar - Geen eenduidigheid over de mate van regie op stakeholderparticipatie
Extern	<ul style="list-style-type: none"> - Lokaal ondernemersdraagvlak is goed - Rijksoverheid Nederland circulair 2050 - Marktvraag onvoldoende - Koppeling met bestaande oerpositionering van Drenthe - Goede inbedding met het onderwijs 	<ul style="list-style-type: none"> - (mogelijk) Teveel vergelijkbare initiatieven naast elkaar - (verwachte) Lage participatiebereidheid vanuit de groep 'majority'

Figuur 8: SWOT van het project CCW (Annelies Lely, 2021)

Ook is er een governance-waaier gemaakt. U kunt dit schema vinden in figuur 9. Dit schema bevat de belangrijkste punten van het 6-kapitalenmodel, DESTEP en stakeholders. De governance-waaier geeft CCW handvaten aan de wijze waarop zij sturing kunnen geven aan de interne bedrijfsvoering, rekening houdend met de inbreng van de externe stakeholders en de macro-omgeving waarbinnen CCW opereert. Bij elk van deze waarden staan beoogde effecten genoemd, echter de drie waarden waar CCW de meeste effecten beoogd, de materiele, de sociaal-relationale en de natuurlijke waarde, zijn in roze uitgelicht.

Figuur 9: (Annelies Lely, 2021)

3.2 Samenstellen Expeditie Team

Het is belangrijk dat voordat de expeditie opgezet kan worden er een expeditie team wordt samengesteld. Dit team zal verantwoordelijk zijn voor het organiseren van de expeditie. In dit hoofdstuk zullen we kort de verschillende rollen beschrijven die belangrijk zijn voor het opzetten van een expeditie team. We raden u ook aan dat dit team een keer in de twee weken een overleg heeft om de voortgang van de expeditie te bespreken, ook als de expeditie wordt uitgevoerd.

Organisator:

Als eerst is het belangrijk dat in het expeditie team iemand zit die in nauw contact staat met de andere startpunten voor een expeditie: START en GROEI. Ook is het belangrijk dat dit persoon het volledige overzicht houdt voor het managen van de expeditie.

Begeleider expeditie:

We raden u aan om twee mensen te selecteren voor het begeleiden van de expeditie. De begeleiders zijn verantwoordelijk voor de opzet van het programma van de expeditie, het organiseren van lab sessies en de individuele begeleiding van de deelnemers. Het is belangrijk dat een begeleider kennis heeft over circulaire economie, ervaring heeft met ondernemen, en goed is in leiderschap. Ook is het belangrijk dat een begeleider goede connecties kan maken met mensen, goed kan luisteren, te vertrouwen is, flexibel is, gedreven en enthousiast is.

Emotionele begeleiding:

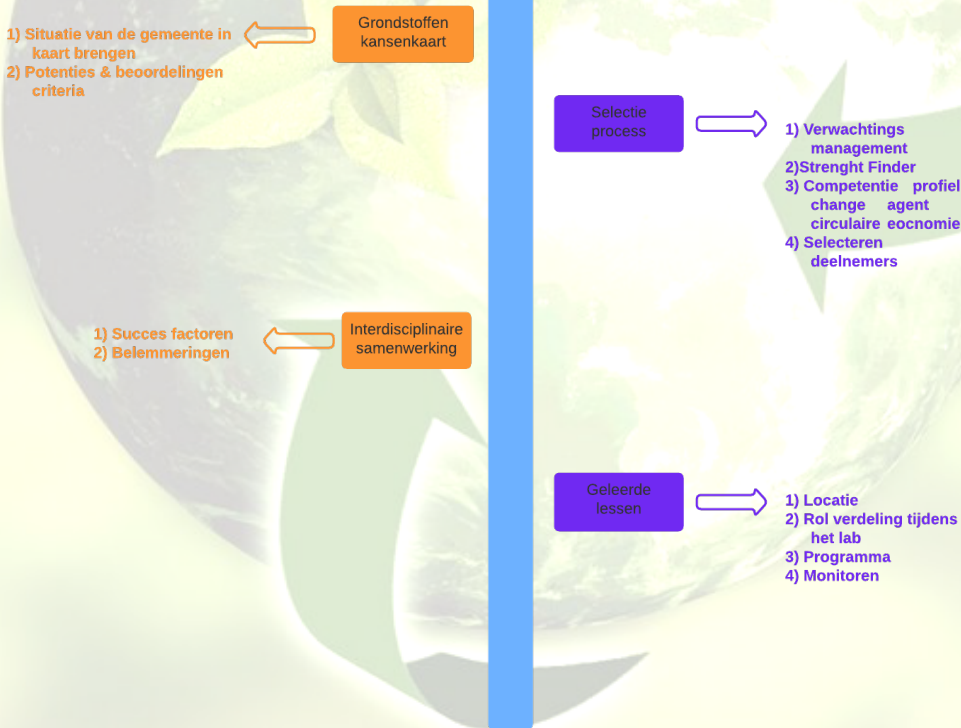
We raden u aan dat als u maar een begeleider heeft voor het organiseren van de expeditie, dat er tijdens de lab dagen iemand is die de verantwoordelijkheid op zich neemt om emotionele ondersteuning te bieden aan de deelnemers. Een expeditie kan namelijk veel emoties losmaken bij mensen en al helemaal als persoonlijke ontwikkeling als thema terugkomt. Echter als er twee begeleiders zijn tijdens de lab dagen is dit niet nodig, omdat dan een begeleider deze rol op zich kan nemen.

Monitoren:

Het is ook belangrijk dat de expeditie gemonitord wordt. We raden aan om dit te doen door iemand die buiten de expeditie staat, maar wel in contact staat met het expeditie team, omdat de uitkomsten van het monitoren invloed heeft op het programma van de expeditie. We raden aan dat het persoon dat verantwoordelijk is voor het monitoren van de expeditie ervaring heeft met het afnemen van interviews, opstellen van enquêtes en het analyseren van de uitkomsten. Ook is het belangrijk om sociale competenties te hebben, zodat er snel vertrouwen ontstaat met de deelnemers.

3. Tijdens de expeditie

Alles wat u moet weten voor tijdens het uitvoeren van de expeditie staat hier. Deze sectie bestaat onder andere uit tips over hoe u de grondstoffen kanskaart kunt ontwikkelen voor het selecteren van goede ideeën voor de expeditie. Ook kunt u tips vinden voor het selectieproces van de deelnemers van de expeditie en hoe de verschillende deelnemers kunnen samenwerken. Het hoofdstuk eindigt met de lessen die geleerd zijn tijdens het uitvoeren van de eerste expeditie, zoals hoe je het best kan monitoren, de rolverdeling van de organisatoren tijdens het lab, het programma zelf en het uitzoeken van een goede locatie. Deze tips zullen u helpen om de expeditie soepel te laten verlopen.

3.1 Selectie procedure

Uit diverse onderzoeken is naar voren gekomen dat het selecteren van de juiste deelnemers een cruciaal onderdeel is voor het organiseren van een expeditie. De deelnemers vormen namelijk het fundament waar je de expeditie op bouwt. Het is daarom essentieel om op tijd te beginnen met de selectieprocedure. In dit hoofdstuk worden de belangrijkste onderdelen beschreven die u kunnen helpen voor het selecteren van gemotiveerde deelnemers. Het is niet alleen belangrijk om deelnemers te selecteren op hun idee, maar ook op persoonlijkheid en motivatie. In dit hoofdstuk geven we u handvaten voor het selectieproces.

3.1.1 Wervingsstrategie en selectieproces

In dit onderdeel worden de stappen beschreven hoe een selectieproces opgezet kan worden. Eerst worden er verschillende soorten werving strategieën beschreven die u kunt gebruiken voor zoeken voor deelnemers voor de expeditie. Daarna wordt verwachtingsmanagement behandeld, omdat dit een cruciaal onderdeel is voor het selecteren van de juiste deelnemers. Als laatst wordt het selectieproces beschreven.

Wervingsstrategie

Het selectieproces begint met het kiezen van de juiste wervingsstrategie. Uit het onderzoek van Shanley, gianni en Meacham (2020), zijn er vier verschillende strategieën die u kunt gebruiken voor het selecteren van deelnemers voor de expeditie. Natuurlijk is het ook mogelijk om verschillende strategieën te combineren.

- *Directe uitnodiging:* Het mobiliseren van bestaande netwerken en contacten om potentiële deelnemers uit te nodigen.
- *Open uitnodiging:* Het gebruiken van sociale media, flyers en andere vormen van directe betrokkenheid om deelnemers te bereiken en om ze aan te moedigen om zich op te geven voor de expeditie.
- *Directe benadering:* Aan belangrijke vertegenwoordigers van de gemeente vragen om informatie over de expeditie te communiceren
- *Digitale benadering:* Het creëren van een online vragenformulier dat kan worden gedeeld op sociale media en email en andere mensen ook weer online kunnen delen.

Eerst is het belangrijk om een keuze te maken of je een directe of indirecte strategie wilt gebruiken. Het voordeel van een directe wervingsstrategie is dat je deelnemers kunt selecteren die een adequaat niveau van diversiteit garanderen. Ook kan er meer draagvlak zijn bij de deelnemer, omdat je elkaar al van tevoren kent. Het voordeel van een indirecte wervingsstrategie is dat u een wijder aanbod van deelnemers kunt selecteren en ook deelnemers geselecteerd worden die in eerste opzicht misschien niet geschikt lijken om mee te doen. Echter, kan de motivatie van de deelnemers die geworven zijn met een indirecte strategie wel zwakker zijn dan bij een directe strategie.

Verwachtingsmanagement

Het is belangrijk om gemotiveerde deelnemers te selecteren. Hiervoor is het belangrijk dat de deelnemers weten wat er van hen verwacht wordt en wat zij kunnen verwachten van een deelname aan de expeditie. Dit zorgt ervoor dat deelnemers en weloverwogen keuze kunnen maken of ze willen deelnemen aan een expeditie.

Verwachtingen van het expeditie team

Het is belangrijk dat het expeditie team een duidelijke visie, missie en ambitie heeft voor de expeditie en dat dit voor iedereen duidelijk is. Daarom raden we u aan om een vergadering in te plannen, het liefst fysiek, zodat hier duidelijkheid over gecreëerd kan worden. Ook is het belangrijk om vast te stellen wanneer de expeditie geslaagd is. We raden u aan om deze criteria te formuleren als SMART. Dat betekent dat het specifiek, meetbaar, acceptabel, realistisch en tijdsgebonden moet zijn. Ook adviseren we u om de missie, visie, ambitie en de succescriteria te documenteren, zodat iedereen van het expeditie team hier makkelijk naar terug kunnen refereren.

Wat wordt er verwacht van deelnemers?

Het is belangrijk om deelnemers te selecteren die gemotiveerd zijn en tijd willen investeren in de expeditie. Daarom is het cruciaal om tijdens de selectieprocedure al naar de deelnemers te communiceren wat verwacht wordt van een deelnemer als die besluit mee te doen. Als eerst is het belangrijk om te communiceren dat er van de deelnemers verwacht wordt om bij de lab sessies te zijn. Als deelnemers afzeggen, m.u.v. ziekte en overlijden, zal dit effect moeten hebben op hun deelname aan de expeditie. Het is echt cruciaal dat dit gecommuniceerd wordt, omdat het anders leidt tot afzeggingen wat niet alleen een effect heeft op het programma van de expeditie, maar ook op de beleving van de expeditie van de andere deelnemers. Verder is het essentieel om te communiceren hoeveel tijd de deelnemer in de expeditie moet investeren en dat er verwacht wordt dat ze mee werken aan het monitoren van de expeditie, waar verder op ingegaan wordt in het hoofdstuk monitoren.

Wat kan een deelnemer verwachten.

Daarnaast is het ook belangrijk om te communiceren wat een deelnemer kan verwachten van een deelname aan de expeditie. Als eerst het belangrijk om de locatie van de lab sessies te communiceren aan de deelnemers. Als de lab sessies op verschillende locaties binnen de gemeente gehouden worden moet dit ook aangegeven worden.

Verder is het belangrijk dat er transparantie gecreëerd wordt over de thema's die behandeld worden tijdens de expeditie. Dit betekent niet dat de deelnemers het volledige programma van de expeditie hoeven te krijgen, maar inzicht in de belangrijkste thema's is wel belangrijk. Dit kan er als volgt uitzien:

“Tijdens de expeditie wordt er aandacht besteed worden aan de volgende thema's: businessmodellen, theorieën over circulaire economie, persoonlijke ontwikkeling en individuele begeleiding.”

Selectieproces

We raden u aan om voor het selecteren van de deelnemers interviews te houden met de potentiële kandidaten. Op deze manier kunnen de verwachtingen van beide kanten overlegd worden en kan er samen gekeken worden of een deelname voor de expeditie past bij de

kandidaat. Dit zorgt ervoor dat alleen gemotiveerde deelnemers meedoen aan de expeditie. Ook geeft dit inzicht in of de deelnemer goed past bij het startpunt IDEE of dat een deelnemer toch beter mee kan doen in het traject START of GROEI. Ook is het belangrijk dat de begeleiders van de expeditie betrokken zijn in het selectieproces, omdat zij uiteindelijk in contact staan met de deelnemers. Wanneer u de deelnemers gaat selecteren is het belangrijk dat er een goede balans is tussen de ondernemers, ambtenaren en inwoners van de gemeente. Als eenmaal de deelnemers geselecteerd zijn, adviseren we u ook om een reserve lijst te maken, zodat als iemand op het laatste moment uit toch uit de expeditie valt iemand anders nog kan invallen.

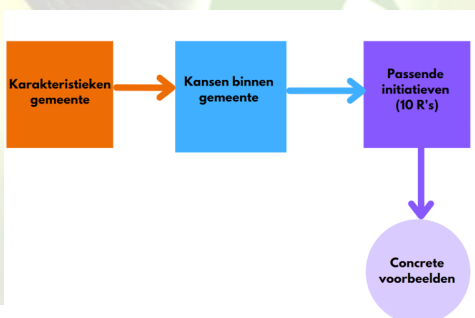
3.1.2 Grondstoffen kanskaart

Om een juiste keuze te maken tussen welke ideeën de meeste potentie hebben binnen de gemeente is het belangrijk om een de grondstoffen van een gemeente in beeld te brengen voor het selecteren van circulaire initiatieven voor de expeditie. Daarna wordt het stappenplan beschreven hoe een gemeente de geschiedenis en landschap van een gebied in kaart kan brengen. Als laatst worden de specifieke criteria voor de gemeente Westerveld in kaart gebracht.

Waarom is het belangrijk?

Om de vele problemen verbonden aan klimaatverandering op te kunnen lossen zijn er fundamentele veranderingen nodig. Het creëren van een circulaire economie speelt hierin een belangrijke rol. In Nederland zijn er al vele projecten opgestart om voortgang te boeken om over te gaan naar een circulaire economie.

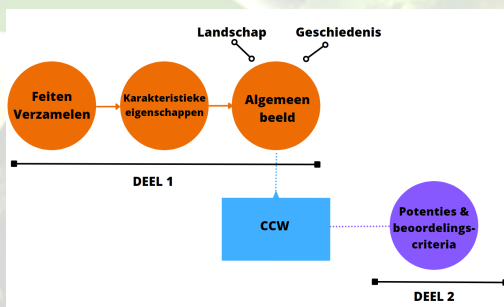
Het is als eerste belangrijk dat voor de selectie van de circulaire initiatieven gekeken wordt of er rekening wordt gehouden met klimaatverandering en andere milieukwesties. Echter is het ook belangrijk dat voor de selectie van de circulaire initiatieven van de expeditie gekeken wordt naar welke criteria passen bij de geschiedenis en het landschap van de regio. De initiatieven van de deelnemers van de expeditie moeten goed in het gebied passen. Om de jury ondersteuning te bieden met het selecteren van circulaire initiatieven is er een schematische weergave gemaakt met kennis die nodig is voor het selecteren voor circulaire initiatieven. Dit kunt u vinden in figuur 11.

Figuur 11: Methode verzamelen passende initiatieven (Joris Koopmans, 2022)

Stappenplan geschiedenis en landschap in kaart brengen

Het in kaart brengen van de geschiedenis en het landschap van een gemeente bestaat uit twee onderdelen. Eerst is het belangrijk om feiten te verzamelen over de gemeente m.b.t het landschap en de geschiedenis. Daarna moeten hieruit criteria ontwikkeld worden voor het kiezen van circulaire initiatieven die de meeste potentie in het gebied. Een schematisch overzicht van het stappenplan kunt u zien in figuur 12.

Figuur 12: indeling onderzoeksrapport (Joris Koopmans, 2022)

Stap 1: Situatie van de gemeente

Als eerst is het belangrijk om het landschap in kaart te brengen en de daarbij behorende rest- en grondstofstromen. Deze stap bestaat uit het verzamelen van feiten over gemeente m.b.t. het landschap en de geschiedenis. Uit de verzameling van feiten zullen karakteristieke eigenschappen van de gemeente naar voren komen. De uitwerking van deze eigenschappen vormen een algemeen beeld op het gebied van landschap en geschiedenis m.b.t. de gemeente. De volgende vragen kunnen een gemeente helpen om de criteria verbonden met de geschiedenis en het landschap in een gemeente te definiëren.

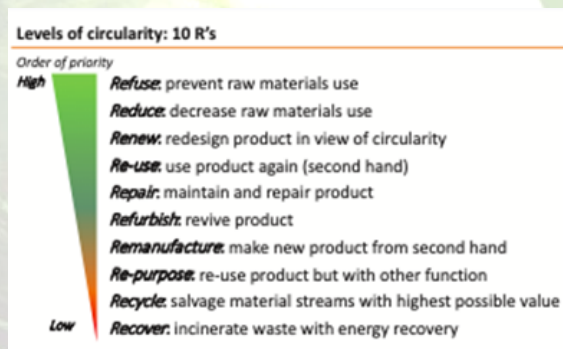
1. Wat is de huidige situatie van het landschap binnen de gemeente?
2. Voor welke functie wordt de grond binnen het gebied gebruikt?
3. Uit welke (a)biotische samenstelling bestaat het landschap?
4. Welke processen hebben het landschap gevormd?
5. Welke culturele geschiedenis maakt deel uit van de gemeente en het landschap?

Stap 2: Potenties & beoordelingen criteria

Voor de tweede stap is het belangrijk om de gebieden potenties en beoordelingen criteria in kaart te brengen. Deze criteria helpen de jury kiezen met het selecteren van circulaire initiatieven die de meeste potentie hebben om mee te doen aan de expeditie. De volgende vragen kunnen een gemeente helpen om de criteria voor een innovatieve ideeën in beeld te brengen:

1. Welke factoren uit stap 1 kunnen bijdragen aan initiatieven binnen de circulaire economie?
2. Wanneer kan een eigenschap van de gemeente gezien worden als kans voor circulaire initiatieven?
3. Waar liggen potenties voor het versterken van de circulaire economie binnen de gemeente?
4. Welke circulaire initiatieven kunnen gebruik maken van de potenties om de circulaire economie binnen de gemeente te versterken?
5. Welke karakteristieken zijn essentieel voor een circulair initiatief om kans van slagen te hebben binnen de gemeente?
6. Uit welke onderdelen bestaat een solide circulair initiatief?
7. Wanneer past een circulair initiatief bij de kansen van de gemeente op het gebied van landschap en geschiedenis?

Om de mate van circulariteit van de initiatieven van de deelnemers te kunnen onderzoeken kan de 10 R-ladder van Cramer worden gebruikt. Dit model kan gevonden worden in figuur 3. Hoe hoger een circulariteitsstrategie zich op de ladder bevindt, hoe groter de mate van circulariteit is die de strategie daadwerkelijk bezit. Een circulair initiatief zal altijd een of meer van deze R'en tot onderdeel hebben gemaakt van zijn businessmodel (RVO, 2021). Bij het onderzoeken of er kansen liggen voor circulaire initiatieven binnen de gemeente, zal er dus gezocht moeten worden naar eigenschappen en karakteristieken die ruimte bieden voor één of meer van de 10 R'en. Wanneer een eigenschap ruimte biedt aan het opstarten van een initiatief gericht op een of meer van deze R'en, kan de eigenschap van de gemeente worden gezien als kans voor circulaire initiatieven.

Figuur 13: De 10 R-ladder model van Cramer (Cramer, 2017)

Kansen in gemeente Westerveld

Om inzicht te krijgen in welke circulaire initiatieven het meeste bij de geschiedenis en het landschap van de gemeente passen, zijn er geografische kanskaarten gecreëerd. Voor de gemeente Westerveld zijn 3 kanskaarten gemaakt die u kunt vinden in de bijlage van dit document met een volledige beschrijving.

- Kanskaart 1 - landbouw en natuur
- Kanskaart 2 – voormalige esdorpen en landbouwen

- Kankaart 3 – bodem en hoogteverschillen

De concrete kansen die uit de kansenkaarten naar voren komen kunt u zien in figuur 14. Uit deze tabel blijkt dat wanneer de strategie van een circulair initiatief binnen gemeente Westerveld is gericht op 'Reduce' van de 10 R-ladder binnen bijvoorbeeld het creëren van een gradiënt tussen landbouw en natuur, deze op grond van de gebiedspotenties (in relatie met landschap en geschiedenis) van de gemeente een gevalideerde kans van slagen heeft. Dit wil echter niet zeggen dat wanneer een circulair initiatief niet te koppelen is aan een van de passende circulaire initiatiefformen, deze geen kans van slagen heeft. Het valideert enkel dat initiatieven die wél overeenkomen met het schema een aannemelijke kans van slagen hebben binnen de gemeente.

Karakteristiek	Kans	Passende circulaire initiatiefformen	Concrete voorbeelden
Landbouw en natuur	Kansen voor overbruggen scheiding tussen landbouw en natuur	Reduce	Stimuleren natuurinclusieve landbouw
Voormalige esdorpen en landbouw	Kansen voor zelfvoorziening	Rethink	Bouwen met lokaal hout
Bodem- en hoogteverschillen	Kansen in relatie met karakteristieke bodemeigenschappen in combinatie met grote hoogteverschillen	Redesign en Reduce	Bouwen met keileembouwen

Figuur 14: Tabel van de passende circulaire initiatiefformen (Joris Koopmans, 2022)

3.1.3 Eigenschappen deelnemers

Naast dat het belangrijk is om te kijken welke ideeën potentie hebben in uw gemeente, is het ook belangrijk dat er gekeken wordt naar de eigenschappen van de deelnemers. De deelnemers van de eerste expeditie hebben een aantal competenties aangegeven dat in hun ervaring belangrijk is voor een deelname aan de expeditie: intrinsieke motivatie, positiviteit, enthousiasme, durven pionieren, flexibel en goed kunnen functioneren in een groep. In dit hoofdstuk worden twee methodes beschreven dat kan helpen bij het in kaart brengen van de eigenschappen van de deelnemers.

3.1.4 Strength Finders

De Strengths Finder-evaluatie is een instrument voor persoonlijke ontwikkeling dat is ontwikkeld door Gallup Education. Het geeft inzicht in de top 5 sterke talenten van een individu. Er zijn 34 verschillende krachtthema's onderverdeeld in vier domeinen: Strategisch denken, Relaties opbouwen, Beïnvloeden en Uitvoeren. Het doel van de CliftonStrengths is dat gebruikers direct inzichtelijk krijgen welke talenten ze hebben, en waar ze zich dus op 'moeten' focussen.

Figuur 10: (Westerink Meijer & Co, 2021)

3.1.5 Competentie profiel change agent Circulaire Economie

Een change agent in circulaire economie is een persoon die op basis van een set competenties bestaande uit kennis, vaardigheden en persoonlijke kwaliteiten de transitie naar circulaire economie aanjaagt en helpt te versnellen.

Hij of zij heeft het vermogen om bij te dragen aan activiteiten die uiteindelijk de potentie hebben om systemische/radicale/fundamentele verandering mogelijk te maken. De change agent is sociaal, kan verschillende stakeholders bij elkaar brengen en de verschillende perspectieven zien. Een change agent in CE kan meerdere rollen hebben. Er kan soms een spanningsveld zijn tussen verschillende rollen, omdat ze verschillende prioriteiten hebben, maar dit zorgt er ook voor dat ze elkaar scherp houden. Het is essentieel om te weten dat dat gebeurt en om daarop te reflecteren. Mensen kunnen switchen van rol, afhankelijk van de context.

Wat voor iedere rol belangrijk is, is dat een change agent goed in een team moet kunnen werken, zijn plek en rol moet kennen. De deelnemers van de labsessies zijn gewoon mensen en het doel is om hem agent van CE te maken. Het competentieprofiel van een change agent in circulaire economie bestaat uit drie facetten: kennis, vaardigheden en persoonlijke kwaliteiten

Kennis

Triple loop learning/transformationeel leren	Een change agent in CE past triple loop learning toe. Dit wordt ook wel sociaal of transformationeel leren genoemd. Triple loop learning gaat over waarom je wat doet. Het leidt vaak tot een diepgaande verandering in overtuigingen, gedragingen, perspectieven en gevoelens.
--	---

Metabolisme en vakkennis van een sector begrijpen	Een change agent in CE begrijpt hoe de sector waar hij in werkt in elkaar zit en heeft vakkennis. Deze kennis kan hij zich snel eigen maken.
Wetenschappelijke stukken weten te raadplegen	Een change agent in CE heeft inzichten uit diverse wetenschappelijke disciplines. De kennis hoeft niet per se te bestaan uit het exact weten wat de inhoud is van belangrijke literatuur, maar weten waar ze de informatie kunnen vinden.

Vaardigheden

Systeemdenken	Een change agent kan systeemdenken: de onderlinge betrekkingen zien in plaats van losse fenomenen. Zo worden er in plaats van momentopnamen, patronen zichtbaar.
Netwerken	Een change agent in CE legt verbinding met anderen, is het spil in een netwerk met verschillende actoren (afdelingen, organisaties) om een groot bereik te hebben. Bij geen enkel initiatief binnen CE is maar één partij betrokken.
Meervoudige waarde vaststellen	Een change agent in CE kan vaststellen wat de meervoudige waarde is die aangeboden moet worden aan alle actoren die zouden moeten bewegen.
Visie, verhaal en vertaling	Een change agent in CE helpt een nieuw verhaal bouwen en weet dit te communiceren naar betrokken actoren.
Organiseren	Een change agent in CE kan naast het maken van een verhaal, idee en inspireren aan de slag gaat met iets concreets
Nabijheid	Een change agent in CE let op de fysieke, psychologische en emotionele nabijheid ten opzichte van de betrokken actoren.

Persoonlijke kwaliteiten

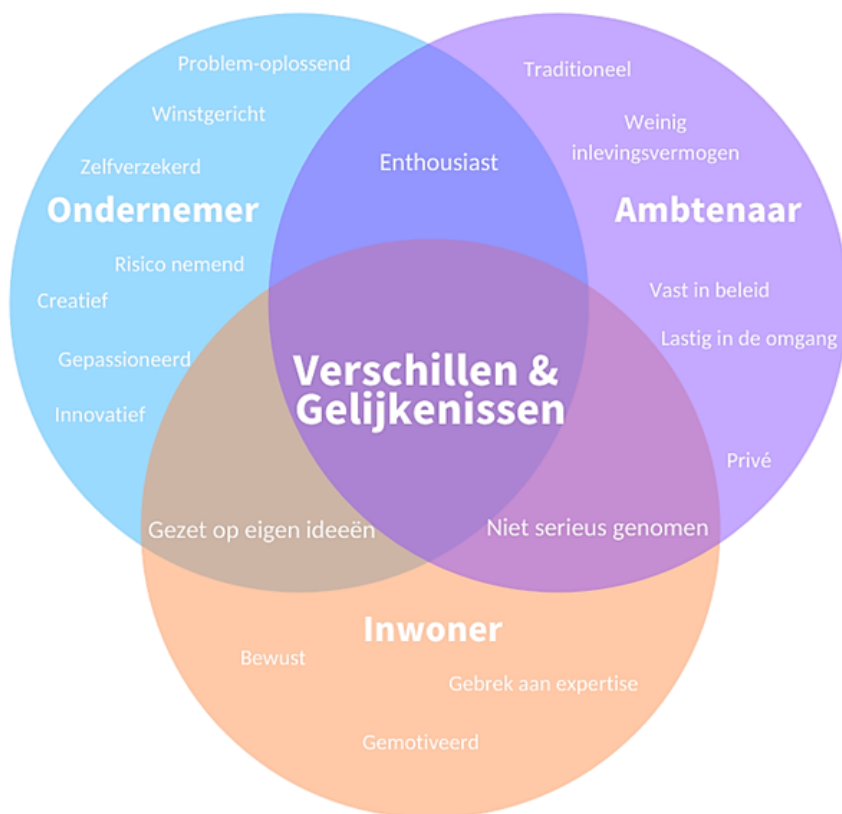
Mogelijkheden zien en een ondernemende houding	Een change agent in CE let op zijn omgeving, ontvangt daaruit signalen en grijpt mogelijkheden aan waar mogelijk. Hij heeft een ondernemende houding en neemt initiatief.
Generalist	Een change agent in CE is een generalist en heeft veel verschillende taken.
Persoonlijke drive	Een change agent in CE is intrinsiek gemotiveerd om de verandering naar CE te maken en gelooft hierin.

Analytisch vermogen	Een change agent kan systemisch denken. Hiervoor is analytisch vermogen benodigd. Hij kan een probleem, situatie, of vraagstuk analyseren.
Leergierigheid, leervermogen en doorgeven	Een change agent in CE wil graag nieuwe dingen leren, is dorstig naar kennis en heeft het vermogen om dingen snel te begrijpen. Haalt energie uit het doorgeven van de opgedane kennis.
Koppig optimisme (stubborn optimism), doorzettingsvermogen en geduld	Een change agent in CE blijft ondanks tegenslagen en het lange proces optimistisch, geduldig, geeft niet te snel op en kan zichzelf herpakken. Daarnaast heeft hij eindeloos doorzettingsvermogen.
Reflectiviteit	Dit heeft verband met triple loop learning. Een change agent in CE vraagt zichzelf af of hij dingen goed doet. Daarnaast ook of hij de goede dingen doet en of dat deze geanalyseerd en bijgesteld dienen te worden
Openheid, empathie en verbinding	Een change agent in CE ziet dat iedereen een eigen visie denkbeelden en eigen wereld heeft. Hij begrijpt de gevoelens van de ander, is bereid om naar de ander te luisteren, te worden beïnvloed en zoekt verbinding op.
Zelfliefde/ Grenzen kennen	Een change agent in CE heeft te maken met een grote verandering. Hij kan daarin accepteren dat hij niet alles kan veranderen en is aardig voor zichzelf.

3.2 Interdisciplinaire samenwerking

In dit hoofdstuk vindt u de best practices voor interdisciplinaire samenwerking in de publieke sector, in teams van ondernemers, ambtenaren en burgers. Voordat de teams aan de transitie-expeditie zouden beginnen, is er onderzoek gedaan naar de best practices voor deze interdisciplinaire manier van samenwerken. Daarnaast is onderzoek gedaan naar de kenmerken van ondernemers, ambtenaren en burgers. Voor dit onderzoek zijn ondernemers, ambtenaren en burgers van Westerveld geïnterviewd en bevraagd door middel van een vragenlijst, ondersteund door secundair onderzoek. De bevindingen van dit onderzoek worden in dit hoofdstuk gepresenteerd. Een goede samenwerking is namelijk cruciaal voor een transitie-expeditie.

Dit schema staat voor de kenmerken van de verschillende partijen: de ondernemers, de ambtenaars en de inwoners.

Figuur 15 : Schema van verschillen en gelijkenissen tussen de partijen (Sabine Kroft, 2022)

3.3.1 Criteria interdisciplinaire samenwerking

Voor een succesvolle interdisciplinaire samenwerking zijn de volgende criteria nodig:

- *Leiderschap*: om een team structuur en richting te geven, is leiderschap nodig. Een interdisciplinair team moet er echter naar streven om de leidersrol door de groep te laten reizen, in plaats van één persoon aan te wijzen als leider voor het hele proces, vooral als het gaat om verschillen in expertise en loopbaanachtergrond.
- *Het belang van de eerste fase van de samenwerking*: de bevindingen suggereerden dat deze fase van samenwerking de belangrijkste is. Een kennismakingssessie is nodig om verbinding te maken tussen teamleden, om elkaar beter te begrijpen en om de hiërarchie in de groep weg te werken.
- *Het maken van duidelijke afspraken*: dat betekent afspraken maken over de rollen binnen het team. Meer specifiek, wie doet wat. Voor dit aspect wordt een persoonlijkheidstest geadviseerd voor alle teamleden, om inzicht te krijgen in de soorten persoonlijkheden in de groep.
- *Een duidelijke focus op het einddoel*: Het hebben van een doel om naar toe te werken geeft het team een gevoel van richting en betekenis. Daarom kan het nuttig zijn om een einddoel te stellen, en subdoelen die complementair zijn aan het einddoel.

3.3.2 Belemmeringen voor interdisciplinaire samenwerking

Naast best practices zijn er ook barrières. Deze barrières zijn belangrijk om te overwegen voor de transitie-expeditie. Deze barrières behoorden tot de bevindingen van het onderzoek.

- *Het aspect van burgerparticipatie*: Ondernemers en ambtenaren zijn bevooroordeeld als het gaat om burgerbetrokkenheid. De resultaten laten zien dat dit vooroordeel voortkomt uit ervaringen of stereotypen uit het verleden. Vooral ambtenaren suggereerden dat burgers de kennis missen die nodig is in deze interdisciplinaire teams. Gesteld kan worden dat ambtenaren op deze manier naar burgers kijken op basis van eerdere ervaringen uit andere participatietrajecten.
- *Bepaalde kenmerken van ondernemers, ambtenaren en burgers die de samenwerking in de weg zouden kunnen staan*. Deze kenmerken waren veelal de tegenpolen van de kwaliteiten waar een samenwerking van zou kunnen profiteren. Deze belemmerende eigenschappen zijn oneerlijkheid, gebrek aan enthousiasme, verkeerde verwachtingen, negativiteit en probleemgericht. De eigenschap die door de meeste respondenten van het interview werd genoemd, was echter de eigenschap dat iemand zijn/haar eigen weg ging.

3.3 Monitoren expeditie

Het is belangrijk dat de expeditie gemonitord wordt, want bij een expeditie leer je door te doen. Ook is het programma van een expeditie flexibel, zodat het aangepast kan worden aan de behoeftes van de deelnemers. Echter, om het programma bij te kunnen sturen is monitoren een belangrijk onderdeel. Het monitoren moet plaatsvinden op 3 niveaus: individueel niveau, groepsniveau en de impact van de expeditie. Het is belangrijk dat iedereen die betrokken is bij de expeditie gemonitord wordt, dus deelnemers, maar ook het expeditie team.

We raden u aan dat de expeditie gemonitord wordt door iemand die buiten de expeditie staat. Op deze manier kan het monitoren objectief gebeuren. Het is echter wel belangrijk dat het persoon dat verantwoordelijk is voor het monitoren wel nauw contact heeft met het expeditie team, zodat de uitkomsten gebruikt kunnen worden om de expeditie bij te sturen. Ook is het belangrijk op het begin van de expeditie de dagen wanneer het monitoren gaat plaatsvinden al gecommuniceerd wordt naar de deelnemers en het expeditie team. Op deze manier kunnen ze er al rekening mee houden in hun persoonlijke planning. In dit hoofdstuk zullen we u een stappenplan geven hoe het monitoren gedaan kan worden.

3.3.1 Stap 1: Vertrekpunt

Voordat u mensen kunt uitnodigen voor het interview is het belangrijk om het vertrekpunt te bepalen. Als eerst is het verstandig om u zelf af te vragen of er spraken is van een warme of koude acquisitie. Als er spraken is van een koude acquisitie raden we u aan dat iemand die de desbetreffende persoon wel kent u introduceert en uitlegt waarom de persoon benaderd wordt. Verder is het ook belangrijk om te beseffen dat elk contact moment met de persoon dat geïnterviewd wordt al een beeld creëert. Dit wordt ook wel the Customer Journey genoemd.

3.3.2 Stap 2: Uitnodiging

Het is belangrijk om een duidelijke uitnodiging te versturen. We raden u aan om de uitnodiging te versturen per email en niet te lang te maken. Het is belangrijk om de schrijfstijl te baseren op het vertrekpunt en aan de hand daarvan kunt u kijken hoe formeel de uitnodiging geschreven moet worden. Het is belangrijk dat u niet de woorden ik of wij gebruik, maar jij of u. Meer informatie hoe u de mail kunt opstellen kunt u op het eind van deze sectie lezen. Als er niet gereageerd wordt op de email, raden we u aan om de desbetreffende persoon te bellen als herinnering. Als de persoon akkoord gaat, kunt u een afspraak bevestiging sturen met een datum, tijd en locatie. Het is belangrijk dat u een enthousiaste email stuurt en de persoon bedankt. Echter als het antwoord nee is, is het belangrijk om begrip hiervoor te tonen. In deze mail kunt u nog een laatste poging doen, maar sluit de mail positief af en houd het contact warm, want u weet niet wanneer u elkaar nog een keer nodig heeft.

Opzet email:

- Noem het vertrek punt en maak het persoonlijk
- Doel van het interview
- Welk belang heeft de deelnemer bij het interview: We hebben jou nodig.
- Leg het proces uit, wat kan de interviewer verwachten.
- Sluit af met een goal to action.

3.3.3 Stap 3: Welke monitoringstrategie kunt u kiezen

Er zijn verschillende soorten strategieën die u kunt gebruiken voor het monitoren van de expeditie. Elke manier heeft zijn eigen voor- en nadelen. Hieronder staan de verschillende vormen beschreven.

Online enquête

Voordelen	Nadelen
Het kan ingevuld worden in je eigen tijd	Kans op oppervlakkige antwoorden is groter
Je krijgt de antwoorden gestructureerd terug	Minder zich op je eigen planning
Minder kans op vooroordelen van de interviewer	Je kunt minder goed het gevoel inschatten en of iemand enthousiast is of niet

Telefonisch

Voordelen	Nadelen
Snel en makkelijk in te plannen	Er is minder ruimte voor smalltalk
Specifieker en meer doelgericht	Sommige mensen vinden dit spannender
	Geluidsopname is niet altijd optimaal

Beeldbellen

Voordelen	Nadelen
Beide zit je in je eigen veilige omgeving	Geluidsopname is niet altijd optimaal
Je kunt elkaar zien	Je bent afhankelijk van een goede internet connectie

Fysiek

Voordelen	Nadelen
Je kunt non-verbale communicatie observeren	Het neemt veel tijd in beslag
Vaak worden er uitgebreidere antwoorden gegeven.	Als er geen klik is kan het ongemakkelijk zijn

3.3.4 Stap 4: Opbouw monitor vragen

Het is belangrijk om de vragen voor het monitoren goed op te bouwen. In dit hoofdstuk geven we u een overzicht hoe u dit kunt doen. We raden u aan als u een interview doet het op te nemen en de opname pas te stoppen als u echt weggaat. Vaak worden er namelijk nog relevante informatie gegeven als u de opname stopt. Ook is het belangrijk om te realiseren dat de persoon die geïnterviewd wordt zenuwachtig kan zijn en op het gemak gesteld moet worden.

Het is belangrijk om goed voorbereid te zijn op het interview. Hiervoor is het belangrijk om de vragen goed door te lezen voor het interview. Ook is het belangrijk om er over na te denken hoe u zit tijdens het interview. Wij raden u aan om als volgt te zitten:

Tijdens het interviewen heeft de interviewer 3 taken, namelijk goed luisteren, het herhalen van informatie, en de interviewer op zijn gemak stellen. Dit kunt u doen door eerst heel kort iets over u zelf te vertellen. De opbouw van het interview kan er als volgt uit zien:

- Begin met een ijsbreker
- Inleidende vraag
- Transitie vraag
- Verdiepende vragen
- Afsluiting: vraag over de toekomst of ze nog iets toe te voegen hebben.

3.3.5 Stap 5: Terugkoppeling

Als het monitoren voorbij is raden we u ook aan om een terugkoppeling email te sturen naar de desbetreffende persoon. Dit is een stap die vaak overgeslagen wordt, maar het is cruciaal om dit toch te doen. Tijdens de email kunt u het persoon bedanken, kort het interview terugkoppelen en de desbetreffende persoon op de hoogte stellen waar meer informatie gevonden kan worden over het onderzoek. Als laatste is het belangrijk om er nog weer een keer in te zetten dat als ze vragen hebben er contact met ze opgenomen kan worden.

3.4 Lab sessie

Als eerst is het belangrijk om een locatie te kiezen voor het lab. Wij raden aan om elke lab dag een andere locatie te gebruiken. Het is belangrijk dat de locatie een warme, comfortabele huiselijke sfeer heeft

Het is natuurlijk ook belangrijk dat de lab sessies een sterk programma heeft. Alleen voordat het programma ingevuld kan worden, is het belangrijk om inzicht te hebben hoelang de expeditie duurt. Wij raden u aan dat de lengte van de expeditie minimaal 6 maanden is en dat er 5 tot 6 weken tussen elke lab sessie zit. Als de lab dagen eenmaal zijn vastgesteld kunt u beginnen met het opstellen van het programma.

We raden u aan om elke lab dag met een korte check-in te beginnen en om de dag met een check-out te eindigen en de dag met een borrel af te sluiten. Op deze manier wordt ervoor gezorgd dat er een band opgebouwd wordt tussen de deelnemers.

Voor de rest van het programma is het belangrijk dat het programma van de expeditie flexibel is, zodat het programma aangepast kan worden aan de behoeftes van de deelnemers. Echter, betekent dit niet dat het programma elke keer overhoopgegooid kan worden. Daarom is het belangrijk om wel een duidelijke richting te hebben. We raden u aan om theorieën te behandelen over circulaire economie, businessmodellen, persoonlijke ontwikkeling en individuele begeleiding te bieden naast de lab sessies. Het wel belangrijk dat de theorieën die

Met opmerkingen [ST(3)]: Nog schrijven

u gebruikt in het lab goed overdraagbaar zijn naar de deelnemers. Verder is belangrijk dat er een goed balans is tussen de verschillende thema's, omdat elke deelnemer zijn eigen voorkeur heeft voor wat hen helpt. Ook al raden we u aan om theorieën te behandelen tijdens het lab, is het ook belangrijk dat het lab een praktische invulling heeft en er gefocust is op leren door te doen.

Verder raden we u aan om tijdens het lab gastsprekers uit te nodigen. Dit voorkomt dat er een bubbel gecreëerd wordt tijdens het lab. Het is belangrijk dat de gastsprekers passen bij de ideeën van de deelnemers van de expeditie. Het zou optimaal zijn als deze gastspreker ook open is om te netwerken met de deelnemers.

4 Na de expeditie

Op dit moment is er nog niet onderzoek gedaan naar wat belangrijke stappen zijn om te ondernemen nadat de expeditie is afgelopen. We raden jullie daarom aan om hier nog verder onderzoek naar te doen. Echter raden we u aan om de volgende stappen te ondernemen

4.1 Doorgaan naar START of GROEI

Nu de expeditie is afgelopen is het belangrijk dat de deelnemers doorgaan om hun circulaire idee op de markt te zetten. Hiervoor is het belangrijk dat er goede connecties en een goede samenwerking is met het programma START en GROEI in Westerveld. Op deze manier kunnen de deelnemers die behoefte hebben aan begeleiding doorstromen naar de volgende fase. Echter is het belangrijk om ook onderzoek te doen naar hoe deelnemers die zelf verder gaan met de ontwikkeling van het idee gestimuleerd blijven om het idee echt op de markt te gaan zetten.

4.2 De groep samenhouden

Als het doel van de expeditie is om de expeditie groep samen te houden is het belangrijk dat iemand is aangewezen om deze verantwoordelijkheid op zich te nemen. Dit kan ook een deelnemer zijn. Vaak als niemand hiervoor de verantwoording neemt verwatert het contact.

4.3 Evaluatie sessie

Ook al worden er tijdens het uitvoeren van de expeditie evaluatie sessies uitgevoerd, het is alsnog belangrijk dat er het expeditie team samen komt om nog een goede evaluatie sessie van het lab te houden. We raden aan om hier voldoende tijd voor uit te trekken. Tijdens de vergadering moet de expeditie kritisch geëvalueerd worden. Het is belangrijk dat de geleerde lessen gedocumenteerd worden op een overzichtelijke manier en meegenomen worden voor het organiseren van een volgende expeditie.

4.4 Vervolg onderzoeken

- Onderzoeken hoe de continuïteit van de ontwikkeling van de ideeën van de deelnemers gewaarborgd kan worden.
- Een kansen kaart ontwikkelen om te kijken aan welke circulaire initiatieven de consumenten van Westerveld behoefte aan hebben.
- Wat zijn de oorzaken dat deelnemers op het laatste moment de lab dag afzeggen en hoe kan dit voorkomen worden
- Een vergelijkend onderzoek om in kaart te brengen hoe andere organisaties/ gemeentes transitie labs organiseren.

Bronnenlijst

- Cramer, J. (2017). The raw materials transition in the Amsterdam metropolitan area: Added value for the Economy, Well-Being, and the Environment. *Environment: Science and Policy for Sustainable Development*, 59(3), 14-21. <https://doi.org/10.1080/00139157.2017.1301167>
- Schot, J., & Geels, F. W. (2008). Strategic niche management and sustainable innovation journeys: theory, findings, research agenda, and policy. *Technology analysis & strategic management*, 20(5), 537-554. <https://doi.org/10.1080/09537320802292651def-260122.pdf>
- Sengers, F., Wieczorek, A. J., & Raven, R. (2019). Experimenting for sustainability transitions: A systematic literature review. *Technological Forecasting and Social Change*, 145, 153-164. <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2016.08.031>

5. Bijlage

Kansenkaarten

Natuur en landbouw

Op kaart is dit duidelijke contrast tussen de grote hoeveelheid landbouwgrond en natuurgrond gevisualiseerd. De groene diagonale lijnen geven het gebied aan dat overwegend in gebruik is als natuurgrond. De bruine verticale lijnen geven het gebied weer dat grotendeels wordt ingezet als agrarisch terrein. De ondergrond van de kaart is een kaart van de gemeente Westerveld, de zwarte omlijning dient op de kaart als gebiedsgrens.

Wat opvalt aan de kaart, is dat er een vrij harde scheiding ligt tussen de natuurgronden en landbouwgronden. In de realiteit betekent dit vaak een scheiding doormiddel van bijvoorbeeld hekken, sloten en wegen. Deze kloof heeft een erg lage biodiversiteit binnen de landbouwgronden tot gevolg (WUR, z.d.)

Er ligt ruimte voor circulaire initiatieven om de harde scheiding tussen landbouw en natuur te overbruggen. Het creëren van meer samenspel tussen deze twee tegenpolen en het verwezenlijken van een gradiënt in het landschap tussen landbouw en natuur, is op de kaart aangeduid met pijlen. Naast dat er veel te winnen valt bij aspecten op het gebied van duurzaamheid, geldt dit ook voor sociale aspecten. Zo kan een betere combinatie van natuur en landbouw worden ingezet bij bewustwording op bijvoorbeeld het vlak van circulair produceren en consumeren

Voormalige esdorpen en landbouw

Uit het onderzoek naar de huidige situatie van de gemeente Westerveld is ook veel informatie gekomen over hoe deze huidige situatie is ontstaan. Een onderdeel van deze ontstaansgeschiedenis komt voor uit de esdorpen, welke een duidelijke invloed hebben gehad op het huidige landschap.

De esdorpen staan aan de grondslag van de hedendaagse landbouw, dit is terug te zien op de volgende kaart. Een aantal (van de vele) voormalige esdorpen binnen de gemeente Westerveld zijn op de kaart omcirkeld in het zwart. Met de bruine diagonale lijnen is het gebied aangeduid dat op dit moment voornamelijk wordt ingezet als landbouwgrond. Hierbij valt gelijk af te lezen dat de locatie van de voormalige esdorpen en de locatie waar in het heden de meeste landbouw wordt gedreven, erg met elkaar overeenkomen. Echter is er wel een duidelijk verschil tussen de huidige landbouw en de landbouw die in de tijd van actieve esdorpen werd gedreven. Zo waren de esdorpen volledig zelfvoorzienend, terwijl dit in het huidige landbouwsysteem binnen gemeente Westerveld ver te zoeken is.

Bodem-en hoogteverschillen

In het midden van het gebied loopt er een duidelijke strook blauw, dit zijn voornamelijk veengronden. Deze veengronden bevinden zich binnen de beekdalen, welke zijn gevormd in de laatste ijstijden. Dit verklaart waarom de esdorpen zich rond die locaties hebben gevormd. De omstandigheden waren hier erg gunstig, er was water voor vee, een gunstige grond voor landbouw en veen om te ontginnen.

Echter verspreidde de landbouw zich later ook verder omhoog richting de met roze gemarkeerde delen van het gebied, dit zijn de veldpodzolgronden en voormalig de 'woeste gronden'. Veengronden zijn over het algemeen minder gunstig voor veel vormen van landbouw en enkel bruikbaar voor weidevelden. Echter is er meer mogelijk op de hoger gelegen veldpodzolgronden en kan er hier een meer diversiteit binnen de landbouw tot stand worden gebracht. Dit is een kans voor de gemeente m.b.t. het versterken van de zelfvoorzienende kracht van de gemeente en het daarmee versterken van de circulaire economie.

Nog verder richting de uithoeken en de hoger gelegen delen van het gebied, zijn de vaaggronden aan te treffen, op de kaart aangegeven in het oranje. Deze delen van het gebied zijn ongunstig voor landbouw, maar gunstig voor het ontwikkelen van natuur.

Ten slotte, zijn er op de hoogste delen van de gemeente enkeerdgronden aan te treffen, op de kaart aangegeven in het donkerbruin. Deze gronden worden, zoals blijkt uit onderzoek naar de huidige situatie, getypeerd door een dikke laag keileem.

